

Hankekeh. 15.10.01

RAPORTTI HISTORIALLISEN ARKEOLGIAN
INVENTOINNISTA OULUN KAUPUNGIN HUPISAARILLA
SYKSYLLÄ 2001

*

Timo Ylimaunu

Arkeologian laboratorio
Oulun yliopisto
2001

SISÄLLYS

ARKISTOTIEDOT

PERUSKARTTAOTE

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

1

MÖLJÄ

2

LAITURI

3

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

3

VALOKUVALUETTELO

KARTAT

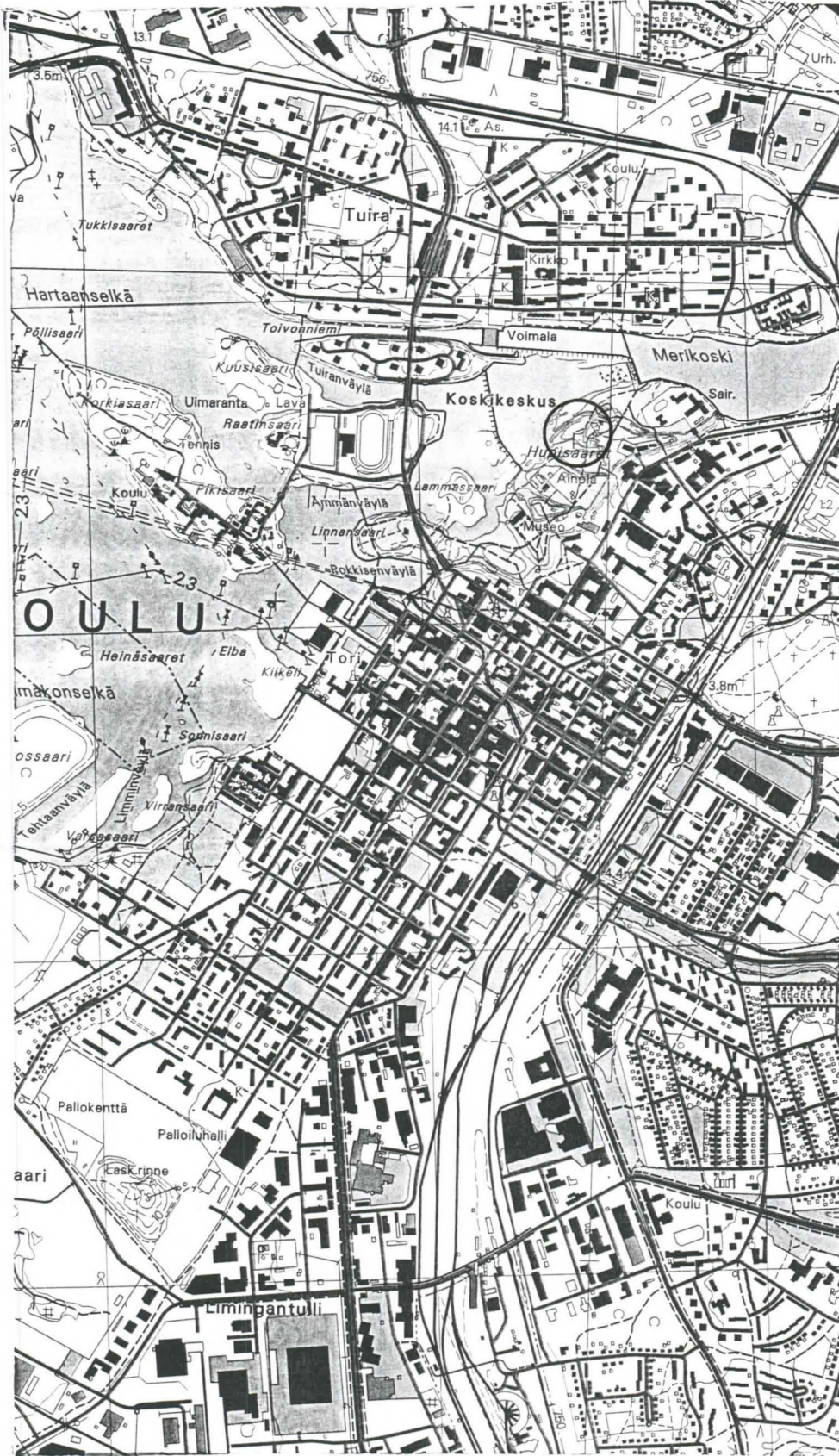
KUVALIITE

ARKISTOTIEDOT

Kaupunki: Oulu, Ainolan puisto, hupisaaret
Tutkimusten laatu: Inventointi
Ajoitus: 1700-luvulta nykyaikaan
Peruskartta: 2444 09 Oulu (1999)
x=7214 50-58
y=2569 83-94
z= 3-4

Maanomistaja: Oulun kaupunki
Tutkimuslaitos: Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorio
Inventointijohtaja: Timo Ylimaunu
Kenttätöaika: 15.-27. syyskuuta 2001
Tutkimusalueen laajuus: noin 1000 m²
Tutkimusten kustantaja: Oulun kaupunki
Löydöt: Ei löytöjä
Diakuvat: 24496-24513 Arkeologian laboratorion
arkisto

Kirjallisuus:
Tutkimusraportin sivumäärä: 4
Liitteet: Kartat ja kuvaliite
Tutkimusraportin säilytyspaikka: Arkeologian laboratorio. Kopiot Museo-
viraston Rakennushistorian osastolla ja Oulun
kaupungin Tekninen keskus.

Jyväsk

Kuusamo

721E
721E

721A

Intiönkangas

Raksila

721C

Karjasilta

721D

Höyhty

TIIVISTELMÄ

Oulun yliopiston Arkeologian laboratorio kartoitti Oulun kaupungin Hupisaarten kivirakennelmia syyskuun aikana. Inventoinnissa tarkastettiin Hupisaareten länsiosassa sijaitsevat kivirakennelmat: möljä ja mahdollinen laituri. Edellisen lisäksi huomioitiin ankkalammen pohjoisrannalla sijaitsevassa maakivessä oleva hakkaus: N2. Hakkauksen iästä ei ole tietoa.

Möljä sijaitsee Hupisaareten länsiosassa Oulujoen suistosaarella. Möljä on noin 130 metriä pitkä kylmämuurtattu kivimuuri, jota pitkin on vedetty veneitä Oulujoen Merikosken yli. Kiveys on säilynyt ehjänä länsiosastaan yli 90 metrin matkalta. Itäosa möljästä on tuhoutunut miltei täysin. Itäosassa rakennelmasta on jäljellä vain kylmämuurtatun muurin alimmat kivet ja täytekiveys.

Laiturirakennelma sijaitsee möljän eteläpuolella ja ankkalammen länsipuolella. Laituri on noin 10 metriä pitkä ja 2 metriä leveä kivitassanne, joka kohoaa ympäristöstään 0,2-0,5 metriä korkeammalle. Rakennelma sijaitsee saarella, jonka reunat on vahvistettu kylmämuurauksella.

Möljän ja laiturirakennelman iästä ei voida sanoa mitään varmaan. Pohjois-Pohjanmaan museon edustajien mukaan kivirakennelmat lienevät 1700-luvulta peräisin. Mitään ajoittavaa kartoituksessa ei löydetty.

JOHDANTO

Oulun yliopiston Arkeologian laboratorio inventoi Oulun kaupungin Teknisen keskuksen Viher- ja katupalvelujen tilauksesta kaupungin keskustassa sijaitsevassa Ainolan puistossa olevien kivirakennelmat syyskuussa 2001. Viher- ja katupalvelut uusii Ainolan puiston kävelyreitistöä ja puistossa olevia siltoja. Näiden töiden yhteydessä rakennetaan möljän kohdalle uusi kävelysilta. Kartoituksella oli tarkoitus saada tietoa, jonka avulla uusi tai uudet sillat voidaan suunnitella ja rakentaa tuhoamatta kivirakennelmia.

Hupisaaret sijaitsevat Oulun kaupungin keskustassa, aivan liikekeskustan pohjoispuolella ja Oulujoen etelärannalla. Merikosken voimalaitos sijaitsee noin 350 metriä Hupisaarista luoteeseen. Hupisaaret muodostavat Oulujoessa olevan Merikosken eteläpuolella sijaitsevan joen suistosaariston. Nykyisin puistona olevalla alueella on useita pieniä saaria ja 1-3 metriä leveitä vesiväyliä. Useiden saarten rannat on vahvistettu kylmämuurauksella. Muureissa on käytetty halkaisijaltaan noin puolimetrisiä kiviä ja sitä suurempia lohkkareita. Hupisaarten korkeimmat kohdat kohoavat 2-6 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolelle.

Hupisaarilla on sijainnut useita kaupungin teollisuuslaitoksia ainakin 1700-luvulta lähtien. Tuolloin ja myöhemmin saarilla on käytetty hyväksi Oulujoen vesivoimaa vesisahoissa ja -myllyissä.

Inventoinnin kenttätyöt tehtiin syyskuun aikana, jolloin möljästä piirrettiin kartat ja mitattiin poikkileikkausprofiilit. Samalla kartoitettiin möljän eteläpuolella ja ankkalammen länsipuolella sijaitseva mahdollinen laiturirakennelma. Kenttätöissä huomioitiin myös laiturirakennelman pohjoispuolella sijaitsevassa maakivessä oleva hakkaus N2 (katso yleiskartta, kartta 1). Hakkauksen ikää ei tiedetä.

Kartoituksen suorittivat arkeologian opiskelijat Tiina Kuokkanen, Katja Lappi, Sanna Marin, Paula Tiikkanen ja inventointia johti Timo Ylimaunu. Jälkityöt tehtiin Arkeologian laboratoriossa.

MÖLJÄ

Möljä sijaitsee Ainolan puiston luoteisosassa. Rakennelman itäkärjestä noin 50 metriä itäkaakkoon on Hupisaarten kesäteatteri ja noin 200 metriä koilliseen Oulujoen ja Merikosken yli vievä patosilta. Patosillalta lähteen kävelytie länteen ja tie ylittää möljän sen itäosassa, mihin on rakennettu kaksi kävelysiltaa möljän päälle (katso yleiskartta, kartta 1). Kävelytie jatkaa puistossa etelään ohittaen mahdollisen laiturirakennelman itäpuolelta ns. ankkalammikon kohdalla. Ankkalammikon padossa on korkeuskiintopiste n:o 1417, jonka korkeus on 3,816.

Möljän kivirakennelma on noin 130 metriä pitkä ja leveimmillään 6-7 metriä leveä. Möljä kohoaa vedestä noin metrin korkuisena kylmämuurattuna kiviseinänä, missä kivien koko vaihtelee halkaisijaltaan noin 0,3 metrisistä aina yli kaksi metriä pitkiin lohkaraisiin. Muurin pintakivet on kiinnitetty toisiinsa rautatangoilla. Kiveystä havaittiin ainoastaan kapean kannaksen pohjoisreunassa; etelään laskevassa reunassa sitä ei ollut.

Rakennelma on säilynyt suhteellisen ehjänä kävelytien siltojen länsipuolella koko 90 metrin pituudelta (katso kartat 2-4). Ainoastaan lamppujen ja niihin kuuluvien kaapeleiden kaivaminen kapealle kannakselle on tuhonnut osittain kiveyksen eteläreunaa. Kivirakennelman leveys on kävelytien länsipuolella 2-3 metriä.

Siltojen itäpuolelta rakennelma on tuhoutunut pahoin (katso kartta 5). Muuria on säilynyt vain noin neljän metrin matkalta kävelytien itäpuolelta. Muualla kannaksen itäosassa on kylmämuurauksesta säilynyt vain alimmat kivet nykyisen puron vesirajassa ja röykkiöllinen, halkaisijaltaan 0,2-0,4 kokoisia kiviä. Kiviröykkiön pituus on noin 15 metriä ja leveys 4-5 metriä.

Möljän länsiosan profiilissa erottuu selvänä jyrkästi vedestä nouseva kylmämuurattu seinämä (katso profiilipiirroksat, kartat 2 ja 6). Kannaksen pohjoisreunalla on tasainen kiveys, jonka leveys on 1-3 metriä. Tasanteen eteläpuolella profiili laskee loivasti veteen. Itäosan tuhoutuneessa rakennelmassa ei ole jäljellä pystysuoraa seinämää vaan möljän profiili on kauttaaltaan loiva (kartta 7). Profiilipiirroksista ilmenee selvästi, että korkeimmat kohdat ovat kannaksen keskipaikkeilla, kiviröykkiön kohdalla; eivät kylmämuuratun seinämän kohdalla, kannaksen pohjoisreunassa.

LAITURI

Laiturirakennelma sijaitsee ankkalammen länsipuolella olevan saaren länsireunassa. Saaren pituus on noin 18 metriä ja leveys 10-12 metriä. Saaren rannat kohoavat jyrkästi ympäröivästä vedestä, sillä saaren rannat on tehty kylmämuuraamalla. Kivirakennelman korkein kohta sijaitsee kylmämuuratun seinämän länsireunassa ja kävelytiestä 9 metriä länteen (kartta 8). Korkein kohta on noin 2 metriä leveä ja 10 metriä pitkä tasanne, joka nousee itäreunastaan noin 20 senttimetriä ylemmäs ympäröivästä maanpinnasta mitattuna. Kiveyksen länsireunassa nousu on 40-50 senttimetriä. Tasanteen pohjoispäässä on noin 1,5 metriä leveä, matala kohta ja sen pohjoisreunassa kaksi isoa kiveä. Koko rakennelman kiveystä peittää osittainen sammalpeite. Laiturirakennelman kivet ovat halkaisijaltaan 0,4 – 1 metrin kokoisia.

Kivirakennelma on hyvässä kunnossa, vaikka sen länsireunasta on kolme kiveä siirtynyt paikoiltaan. Kaksi kiveä on liikkunut noin ,3 metriä länteen päin muodostaen kuopan kiveyksen reunaan. Yksi kivi on tipahtanut länsireunasta pois ja se on metrin päässä kiveyksestä.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Möljän rakenne on luultavasti ollut seuraavanlainen. Rakennelman alimpana on ollut täytekiveys, joka on kasattu halkaisijaltaan noin 0,2-0,3 metrisistä kivistä. Rakennelman pohjoissivu on tuettu ja valmistettu kylmämuuratusta muurista, missä rakennuskivinä on käytetty suuria kivilohkareista. Päälykivet ovat olleet myös vähintään puolimetrisiä lohkareita, joilla on peitetty täytekiveys ja muodostettu tasainen pinta möljän päälle. Päälykiveys on lopuksi kiinnitetty toisiinsa rautatangoilla.

Hupisaarten historiallinen maisemamiljöö ja siihen olennaisesti kuuluvat kivirakennelmat ovat olennaisesti kaupungin historiaan kuuluvia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Tulevat rakennustyöt tulisi suorittaa mahdollisuuksien mukaan niin, että jo pahasti kärsineet kivirakennelmat eivät tuhoutuisi enempää. Kivimuurit kuuluvat olennaisesti Ainolan puiston maisemakuvaan, minkä takia olisi toivottavaa, että niiden päältä ja ympäriltä raivattaisiin rakennelmia peittävää pajupensaikkoa ja

nuorta puustoa. Näin nämä hienot kivirakennelmat saataisiin puistossa kulkivien kaupunkilaisten ja matkailijoiden nähtäväksi.

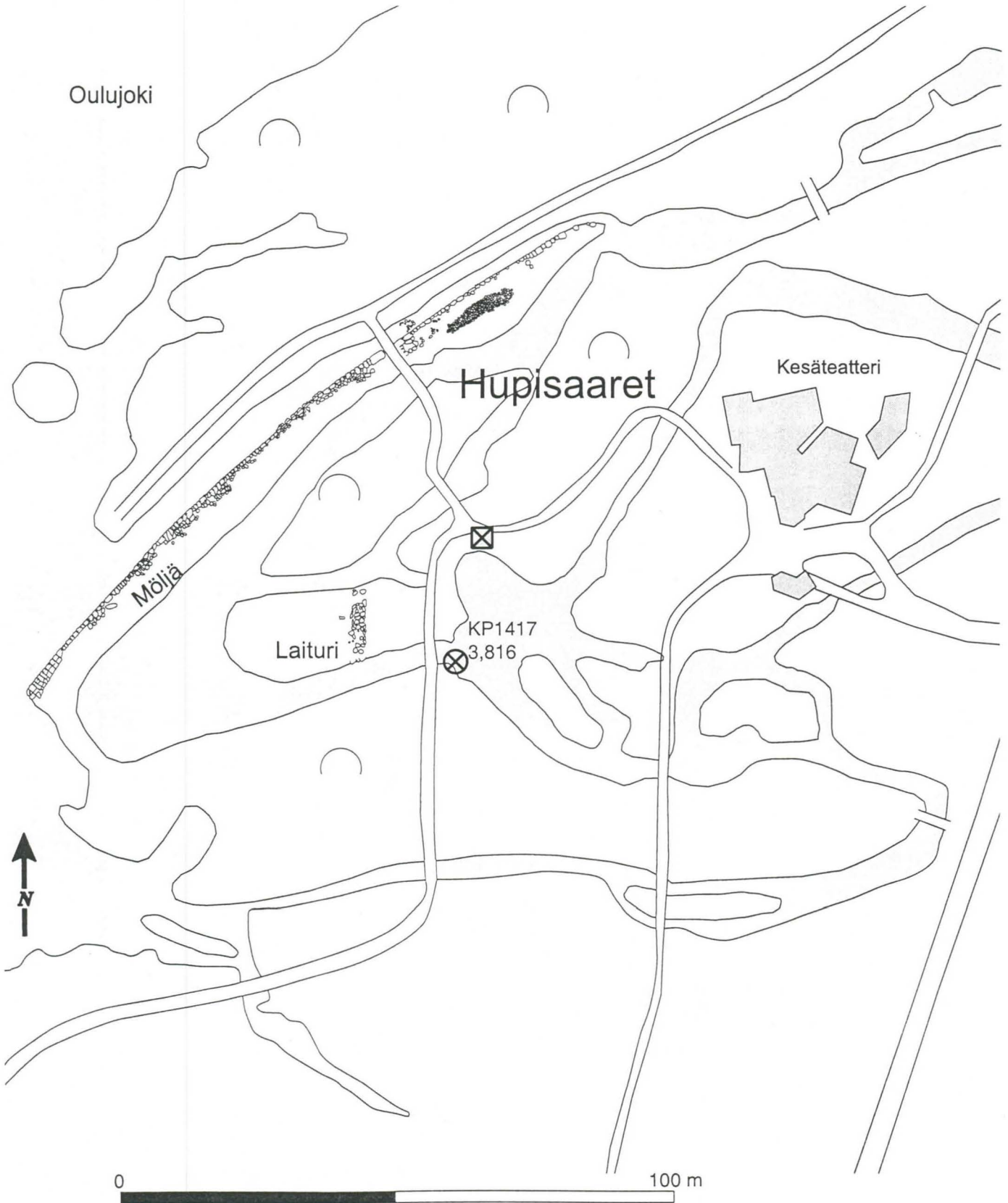
Oulussa 3. lokakuuta 2001

Timo Ylimaunu

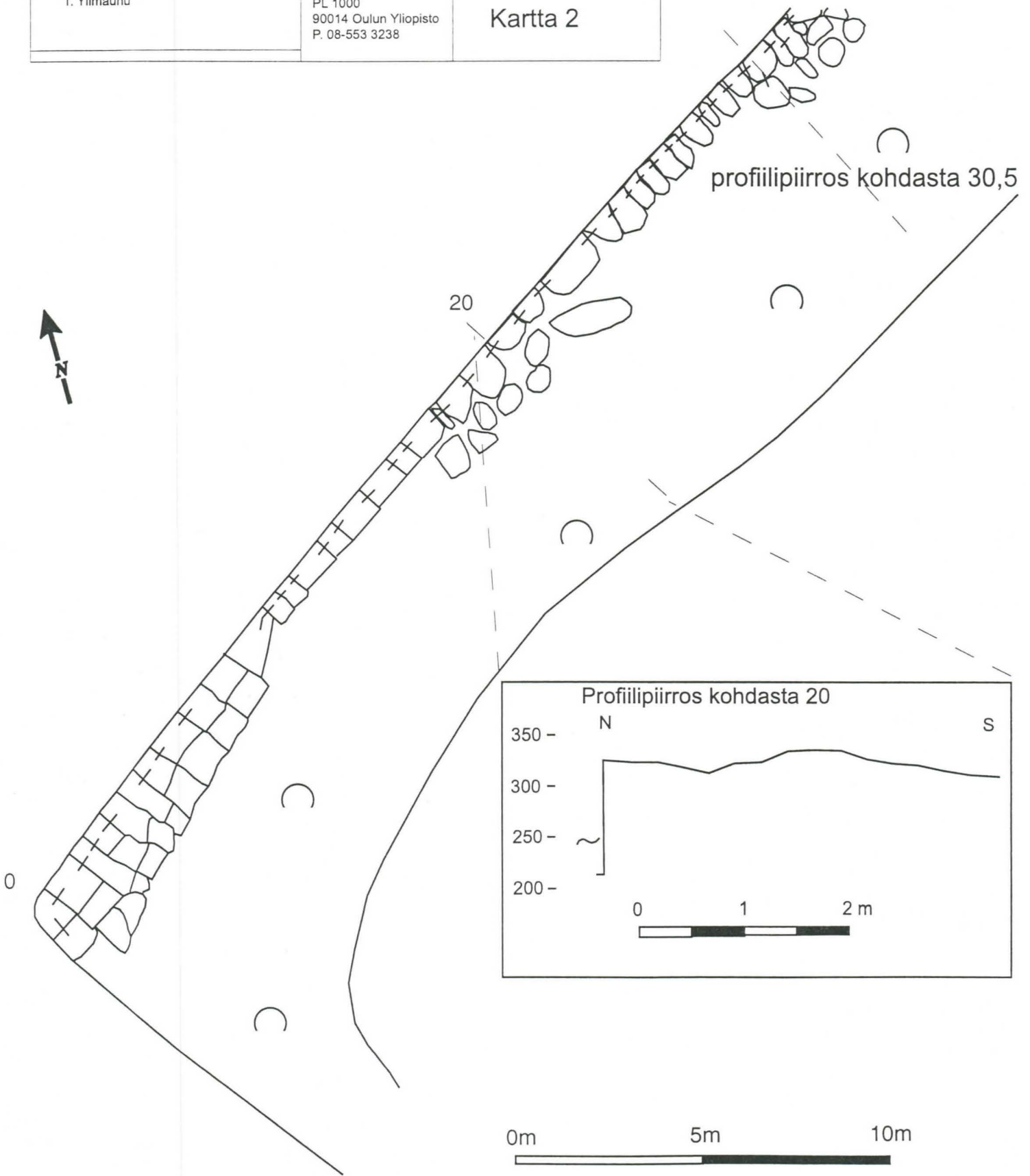
FM, tutkimusapulainen
Arkeologian laboratorio
Oulun yliopisto

<p>OULU Hupisaaret Arkeologian laboratorio 2001</p>	<p>Yleiskartta Karttapohjana käytetty Oulun kaupungin karttaa 1:1000</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI T. Yli- maunu</p>	<p>OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO</p>	
	<p>PL 1000 90014 Oulun Yliopisto P. 08-553 3238</p>	<p>Kartta 1</p>

☒ Maakivi,
kaiverrus N2

<p>OULU Hupisaaret Arkeologian laboratorio 2001</p>	<p>Rakennepiirros ja profiilipiirros Möljän eteläosa (eivät samassa mittakaavassa)</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI T. Kuokkanen, K. Lappi, P. Tiikkanen, T. Ylimaunu</p>	<p>OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO PL 1000 90014 Oulun Yliopisto P. 08-553 3238</p>	
		<p>Kartta 2</p>

OULU
Hupisaaret
Arkeologian laboratorio 2001

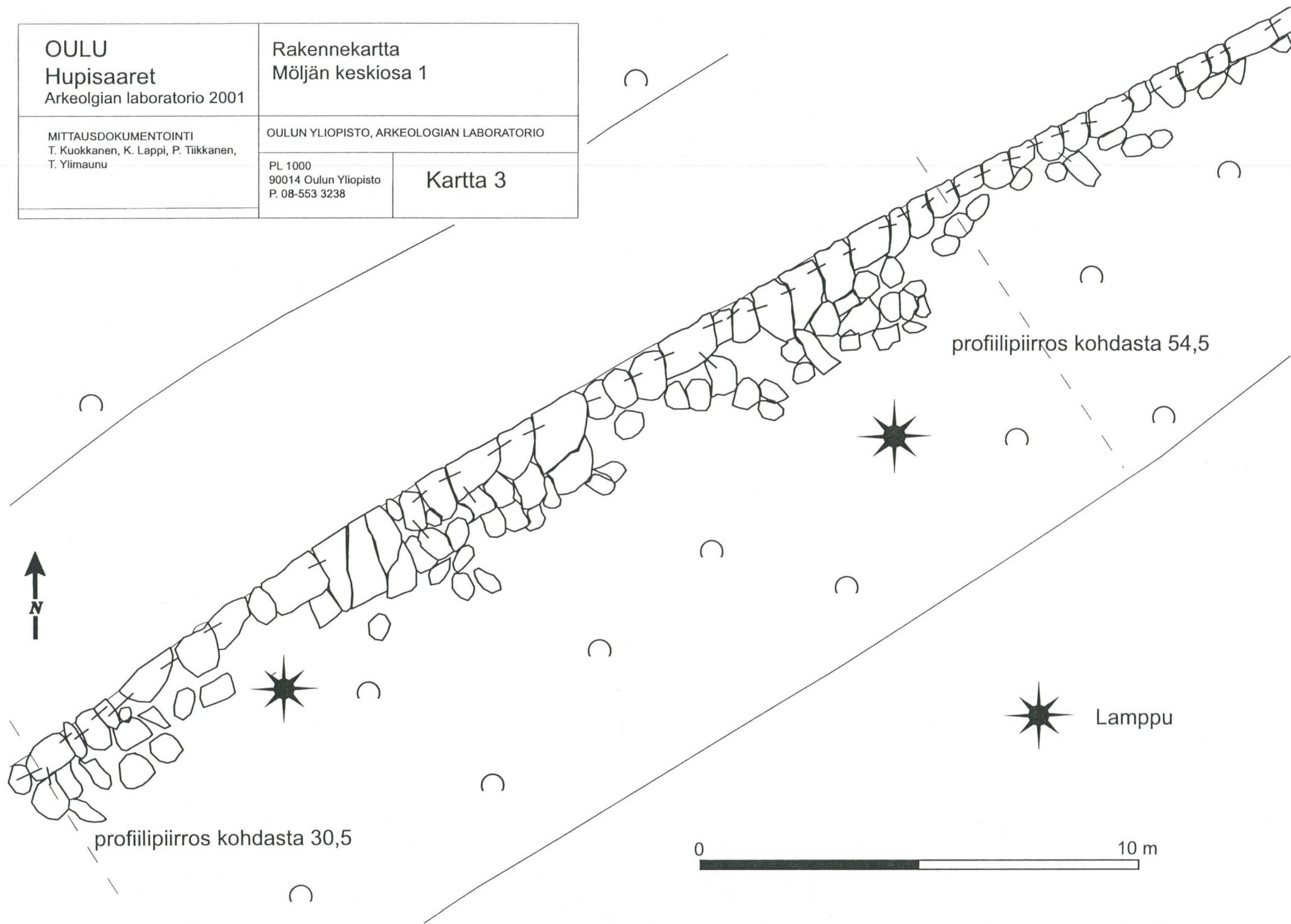
Rakennekartta
Möljän keskiosa 1

MITTAUSDOKUMENTOINTI
T. Kuokkanen, K. Lappi, P. Tiikkanen,
T. Ylimaunu

OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO

PL 1000
90014 Oulun Yliopisto
P. 08-553 3238

Kartta 3

OULU
Hupisaaret

Arkeologian laboratorio 2001

Rakennekartta
Möljän keskiosa 2

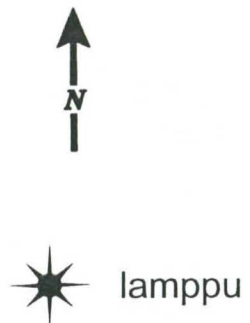
kävelytie

MITTAUSDOKUMENTOINTI
K. Lappi, P. Tiikkanen,
T. Ylimaunu

OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO

PL 1000
90014 Oulun Yliopisto
P. 08-553 3238

Kartta 4

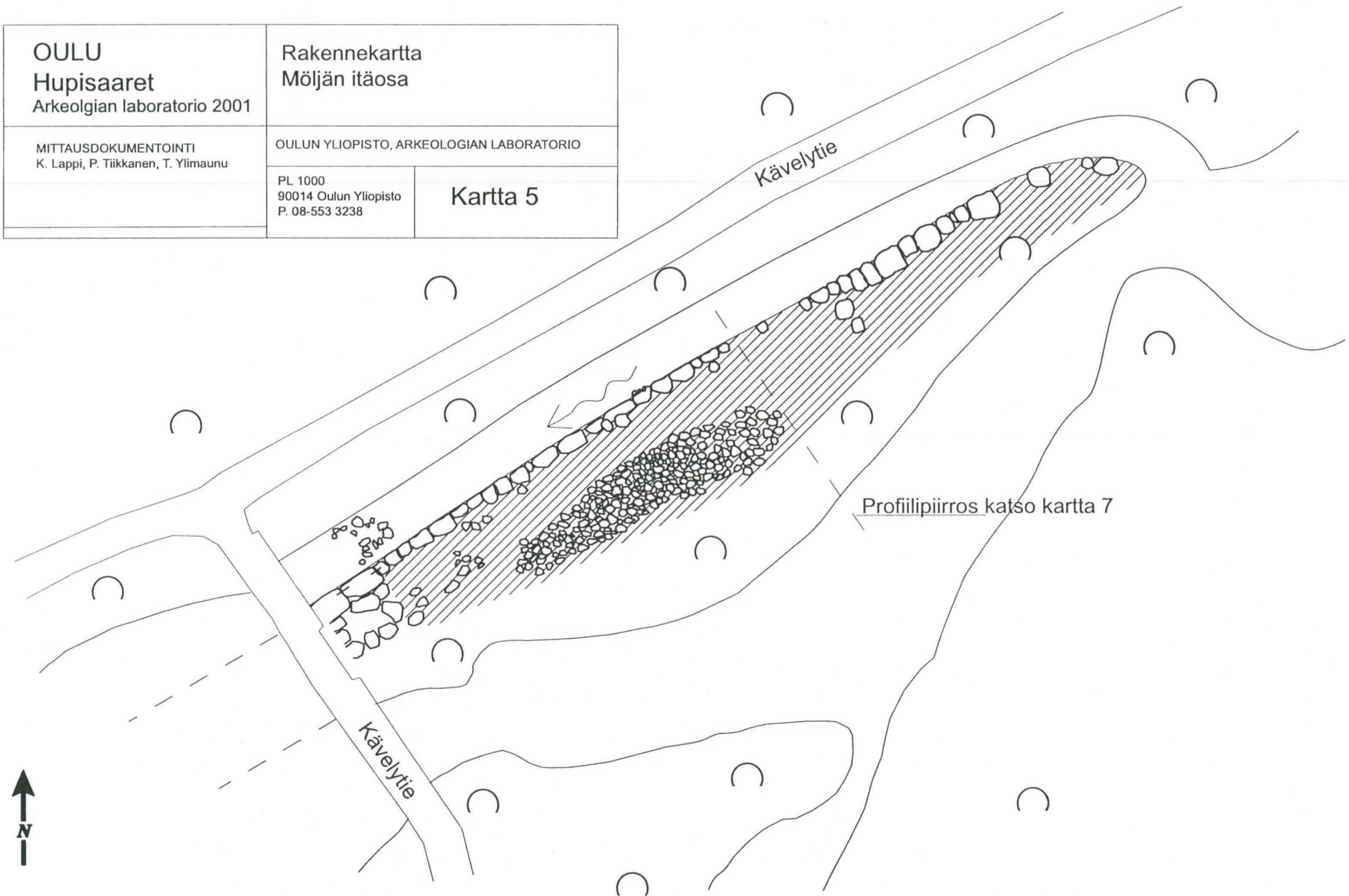

Jatkoa
edellisestä
kartasta

0 10 m

A scale bar showing a length of 10 meters, with a '0' at the start and '10 m' at the end.

<p>OULU Hupisaaret Arkeologian laboratorio 2001</p>	<p>Rakennekartta Möljän itäosa</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Lappi, P. Tiikkanen, T. Ylimaunu</p>	<p>OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO</p>	
	<p>PL 1000 90014 Oulun Yliopisto P. 08-553 3238</p>	<p>Kartta 5</p>

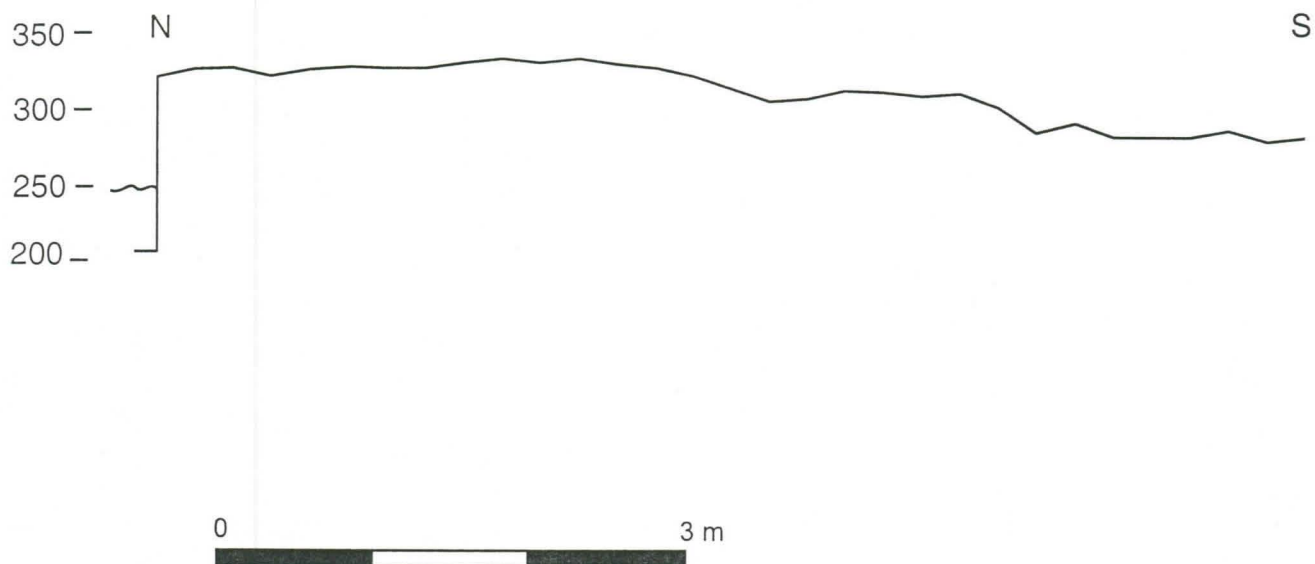

 Tuhoutunut alue

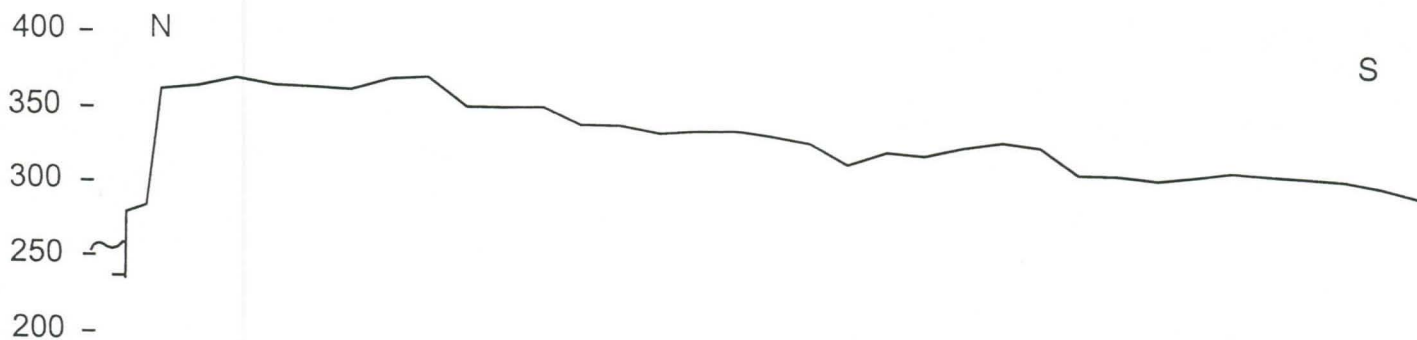
 Möljän rakennekivi

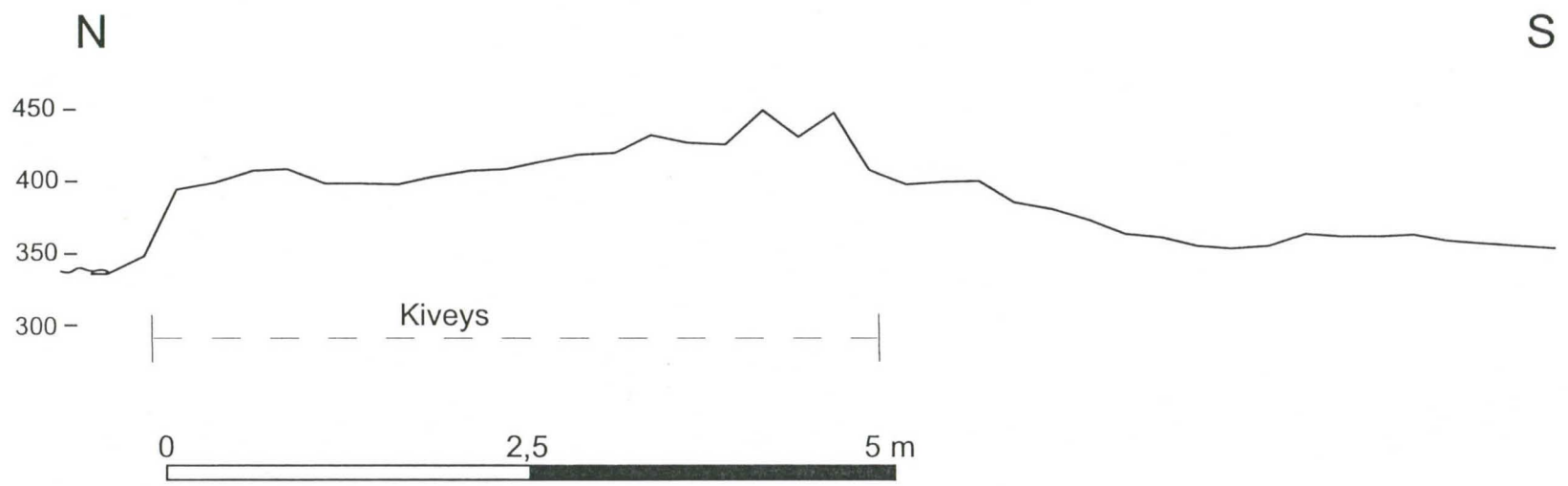
OULU Hupisaaret Arkeologian laboratorio 2001	Profiilipiirros Möljän keskiosa	
MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Lappi, P. Tiikkanen, T. Ylimaunu	OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO	
	PL 1000 90014 Oulun Yliopisto P. 08-553 3238	Kartta 6

Profiilipiirros kohdasta 30,5
kartta 3

Profiilipiirros kohdasta 54,5
Kartta 3

<p>OULU Hupisaaret Arkeologian laboratorio 2001</p>	<p>Profilipiirros Möljän itäosa</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Lappi, P. Tiikkanen T. Ylimaunu</p>	<p>OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO</p>	
	<p>PL 1000 90014 Oulun Yliopisto P. 08-553 3238</p>	<p>Kartta 7</p>

OULU
Hupisaaret
Arkeologian laboratorio 2001

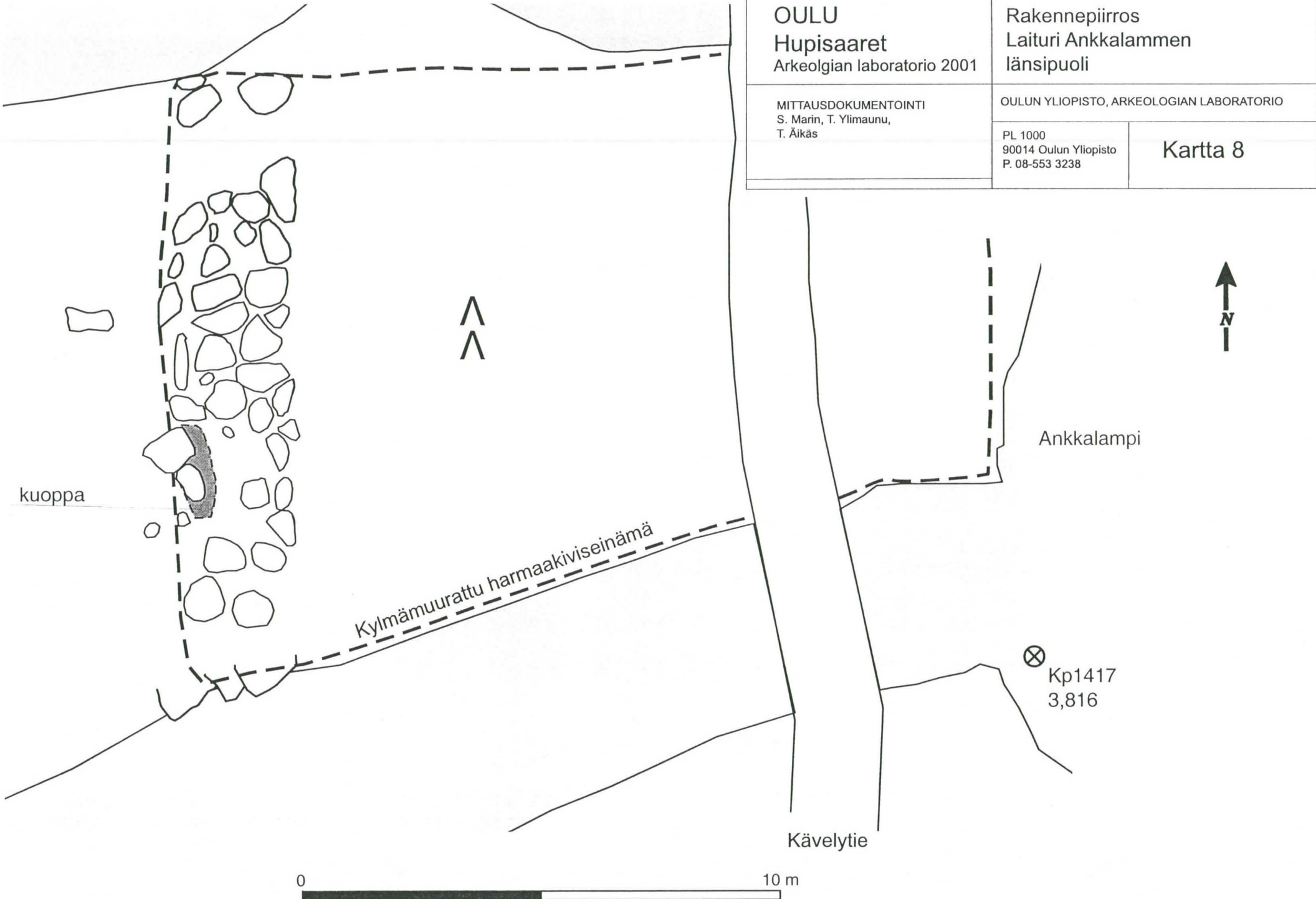
Rakennepiirros
Laituri Ankkalammen
länsipuoli

MITTAUSDOKUMENTOINTI
S. Marin, T. Ylimaunu,
T. Äikäs

OULUN YLIOPISTO, ARKEOLOGIAN LABORATORIO

PL 1000
90014 Oulun Yliopisto
P. 08-553 3238

Kartta 8

0 10 m

Hupisaarten möljän kartoitusta.

Möljän kylmämuurattua kivimuuria.

Laiturikiveys.